

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLI

Уређивачки одбор :

др *Тајјана Бајић*, др *Даринка Горџан-Премк*, др *Ирена Грицак*, др *Милка
Ивић*, др *Павле Ивић*, др *Радослав Кайичић*, *Блаже Конески*, др *Тине Лојар*,
др *Александар Младеновић*, др *Асим Пецо*, др *Михајл Пешикан*, др *Живојин
Ситанојичић*, др *Драго Ћујић*

Главни уредник
МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1985

НЕКЕ ЛЕЗИЧКЕ ОСОБИНЕ У „ЖИТИЈУ“ ГЕРАСИМА ЗЕЛИЋА

1. Герасим Зелић (1752—1828), калуђер и архимандрит манастира Крупе у Далмацији, епископски викар православног владичанства у Далмацији и Боки Которској, „ревностан бранилац православне вере против покушаја наметања уније од стране аустријске владе“¹ и мемоарист, дао је свој допринос српској култури објављивањем једне опсежне аутобиографије, написане по угледу на познату књигу Доситеја Обрадовића. То дело је пуно веома важних података за познавање културне историје Срба у тадашњој Далмацији. Остало је, на жалост, превиђено и заобилажено не само са литерарне него и с филолошке стране. Штампано је у Будиму 1823. године под насловом *Житије сирѣчь рождение, восийиание, сїрансївованија, и различна ѿ свѣтиу и у оїечесїву ѿрикљученија и сїраданија Герасима Зелића*.²

Зелићева аутобиографија је написана врло богатим народним језиком³ и због тога заслужује нашу пажњу.⁴ Овом приликом желимо да

¹ Југословенски књижевни лексикон, уредник Живан Милисавец, Нови Сад, 1971, 586. В. и Енциклопедија Југославије, Југославенски лексикографски завод, Загреб, 1971, VIII, 619—20.

² Осавременили смо графију у овом раду, с напоменом да смо задржали слово ђ које овде има свако рускословенску вредност је. За пун библиографски опис, в. Стојан Новаковић, *Српска библиографија за новију књижевност 1741—1867*, у Биограду, 1869, 122.

³ Поред народних има и српскословенских црта као, на пример, следеће: *вавѣк* XI, 11, 475, 479; *вавѣк* 111, 183, 237, 266, 289, 299, 329, 403, 456, 515, 534; *вавѣки* 273, 296; *ваистину* 40, 89, 112, 215; *ваобитије* V; *Ваведение* 48; *од Ваведенија* 49; *корабаљ* 58, 93, 101, 102 (2×), 103, 120, 163 (× 2), 269, 382, 415; 556, 558; *ѿлезан* 127; *ѿрочаїи* 312; *ѿрочаїио* 278; *соблазан* 353, 357; *савакуїно* X. Као што се зна, ове и сличне српскословенске особине јављају се у радовима српских писаца током XVIII и почетка XIX века. В. наше радове: *Прилої ѿпознавану судбине српскословенских елемената у језику писаца из Војводине ѿредеуковскої доба*, Зборник за филологију и лингвистику, XIX/2, (1976), 35—53; *Прилої ѿрочавању српскословенскої елементија у делима српских писаца осамнаестої и ѿрве ѿрећине деветнаестої сталећа*, American Contributions to the Eight International Congress of Slavists, Zagreb and Ljubljana, September 3—9, 1978, Vol. I, 1978, 11—25;

⁴ Нећемо овде говорити о литерарним вредностима Зелићеве аутобиографије које су такође од значаја за историју српске књижевности у Вуково доба.

се позабавимо важнијим фонетским, морфолошким, синтаксичким, као и лексичким особинама Зелићевог *Жиџија* и тиме продубимо наша знања о језику овог заслужног борца за права свог народа.⁵

ФОНЕТИКА

Вокали

2. Вокал а

а. У облику предлога *ѣрема* Зелић има најчешће -а- м. старијег *јајѣа*.⁶ Нпр.: *ѣрама Боја* 567, 570;⁷ *ѣрама свеѣће* 85; *ѣрама мене* 210; *ѣрама духовноја чина* 253; *ѣрама Франѣуза* 514; *ѣрама Боја, Краља, и ѣрама народа* 567; *ѣрама свешѣеника* 537, поред *ѣрема свеѣће* 42; *ѣрема Пеѣиѣ* 71; *ѣрема Ђиѣскоја* 512 и сл.

б. У речи *нарав* (рускосл. *нравъ*) Зелић има -а- у првом слогу: *ѣо ... нарави* IX.

в. Од грч. *τράπεζα* Зелић има само форме са *ѣрай-*. Нпр.: *ѣрайезе* 247; *ѣри ѣрайези* 51; *на свешѣој ѣрайези* 369; *ѣрайезу* 84, 86; *до ѣрайезарије* 35; *У ѣрайезарију* 35; *у ѣрайезарији* 38 и сл.

3. Сажимање вокала

а. У Зелићевом народном језику сажимање вокала се најчешће јавља у радном глаголомском придеву. Иста се ситуација запажа и у данашњем говору источне Херцеговине.⁸ Нпр.: *Ко би моја ...* 533; *јубилиро* 202; *ѣрајулиро* 615; *наброо* (= *набројао*) 132;⁹ *сјао* (= *сјахао*) 32,¹⁰ поред облика без сажимања, као, на пример, *мојао* 29, 100; *казао* 400; *рекао* 229, 270; *знао* 287; *дошао* 115; *ѣошао* 137; *имао* 203 и сл.

б. Зелић зна за облике везника *кано* (< *каоно*): *кано* 43.

в. Међутим, према нашој анализи, Зелић не зна за форму *чек* и сл. (< *чов[ѣ]ек*) са сажетим вокалима, која се често налази у источнохерцеговачком говору.¹¹ Налазимо у његовом језику или облике без консонанта -в- (*чоек* 307, 379, 529, 589; *чоeka* 430; *чоeком* 546) или с поменутим гласом (*човек* 29, 298, 338, 502; *човека* 447; *човеком* 46, о сваком човеку 334 и сл.).

⁵ Као што ћемо видети, Зелић, ијекавац, рођен у Жегру у Далмацији, представник је источнохерцеговачког говорног типа. За наш рад коришћени су познати радови о поменутом говору, који су у самом тексту цитирани.

⁶ Према А. Пеци, предлог *ѣрам(а)* употребљава се у данашњем говору источне Херцеговине, поред форми са *е* (*ѣрема*). В. Асим Пецо, *Говор источне Херцеговине*, Српски дијалектолошки зборник, XIV, сеп. I, 39; скраћено: Пецо, *Говор*.

⁷ Предлог *ѣрема* (*сѣрема*) уз генитив такође се употребљава у данашњем источнохерцеговачком говору. В. Пецо, *Говор*, 166.

⁸ Пецо, *Говор*, 41.

⁹ Ово би требало читати свакако *набројао*.

¹⁰ Сажимање је уследило само после губљења сугласника *х* (-аха- > -а-).

¹¹ Пецо, *Говор*, 43.

4. Замена сїтарої їаїїа

а. Према Педи, „најважније питање из области фонетике са којим се сусреће испитивач ијекавских говора јесте утврђивање вриједности замјене вокала *ĕ* у данашњим дугим слоговима.“¹² Према нашем испитивању језика Герасима Зелића, можемо констатовати следеће о судбини *jailla* у дугим слоговима:

1. Место *jajta* у дугим слоговима Зелић најчешће пише *ie*¹³, што значи да код њега овакав *jajt* има двосложну гласовну вредност. Нпр.:¹⁴ на бриџу 84, 246 (2 ×); на једном бриџу 209; вриџа 81; две 68, 91, 93, 97, 130, 137, 224, 206, 535, 538, 552, 634; обадве 454; доние ии 12, 51, 99, 171, 255, 278, 370; дониела 6, 104; дониели 121, 123; одниетии 171 250; одниели 60, 273, 563; йониеити 272; наниетии 456; йодниетии 310; йрониели 157;¹⁵ зайри.иш 577; не за.иш евам XIV; млекоом 241; найфрид 31, 34, 70, 97, 98, 164, 184, 211, 225, 235, 311, 415, 503; да се освиесити VI; осмеваяјући се 547; йофриеко 29, 272; йривара 467; йриваром 416, 465; о йривари 101; йриетйђе 489; йриетйђи 266, 287; йрождриетий 165, 200, 271, 297; слиејаше се 425; сйриед 225, 502 (2 ×); на велику сриеду 196; у сирну сриеду 53; На Томику сриеду 448; у сриеди 107, 526; на сриеди 530, 534; йо сриеди 632. Колбање у писању *jajta* у дугим слоговима запажа се у следећим примерима: биели 2; биелоја 103, 104, 502; биела (ген. једн. м.р.) 60; биелим 502; биеле (ген. једн. ж.р.) 49, 478; биеле (ак. мн. ж.р.) 267; из маление биелне кућица 71; же се нешијо биели 239, поред бђл 244; бђлоја 59; бђла (ген. једн. ср.р.) 589; бђе (ген. једн. ж.р.) 115; бђлу 129, 572; бђлом 524; у бђлој 181; у бђле аљина 568; биесан 337, поред бђсом 263; йоббси 509; века XIII, поред вђка 503, 638; у моме вђку 431; на вђки 227;¹⁶ вриеме XIII, 4, 6, 11 (2 ×), 26, 72, 74, 75, 120, 170, 176, 178 (2 ×), 179 (2 ×), 197, 202, 203, 209 (2 ×), 219, 243, 246, 318, 499, 635; у оно вриеме 458, 552, 554; у старо вриеме 523; у йо вриеме 529; йо неко вриеме 558, поред време 25, 163, 199, 206, 509;¹⁷ у крајко време 610;¹⁸ диел 591, диелили 52, поред раздбле 121; диетје 3, 73, 150, 151, 152, 184, 185 (2 ×), 186, 187 (2 ×), 322, 341, 574; диетйшу 341; диетй тилом 184, 186; йо диетййшу 187, поред дбйје 133, 151, 574, 634;¹⁹ зайовиодајте 66, поред зайовбдам 601; зайовбда 217, 574, 581; зайовбдају

¹² Пецо, *Говор*, 47.

¹³ На жалост, Зелић се није користио у својој аутобиографији графемом *ј* али се сигурно ради о *ије* а не о *иџ* без гласа *ј*. Занимљиво је приметити да је у оваквим позицијама такође свештеник и писац Прокопије Чокорило из Плане, код Билеће (1800—1863), писао редовно *иџ*. В. Пецо, *Говор*, 52.

¹⁴ После облика који се редовно јављају у Зелићевом језику са заменом *ie*, цитираћемо оне који се пишу или са *ie* или са *e*, *đ*.

¹⁵ Уп. облик *донисем* 215, који у данашњем књижевном језику гласи *донесем*.

¹⁶ Уп. *вѣчна* 570, где се ради о *јаѣу* у кратком слогу.

¹⁷ Уп. и време 359.

¹⁸ Занимљиво је да Зелић пише „неправилно“ следеће форме са комбинацијом *и*: *вриѐменом* 235, 352, 429; *вриѐмена* (ген. једн.) 54, 251, 409, 412, 434, 457, 557; *дрѐвниѐ вриѐмена* (ген. мн.), 523, поред *врѐмена* III, 30, 53, 318, 547; *врѐменом* 549; *врѐмена* (ген. мн.) VI и сл.

¹⁹ Уп. облик *дбѣтинсѣва* 4, где се ради о *јаѣу* у кратком слогу. В. нап. 42.

579; *зайовѣдио* 597 (*зайоведю* 577); *зайовѣсѣи* 251, 518; *ѣо зайовѣсѣи* 81, 578; *зайовѣд* 183, 415, 473, 577, 582; *ѣройовѣдајући* 580; *ѣройовѣди* 608 и сл.; *исѣовиедам* XIII, поред како се *исѣовѣдају* 122; *исѣовѣдали* 124; *исѣовѣд* 124; у *ѣрийовиедци* 69, поред *ѣрийовѣда* 3; *Приѣовѣдају* 558; *ѣрийовѣдао* 80; *ѣрийовѣсѣи* 18;²⁰ *излечѣиѣи* 577, поред *лѣчиѣи* се 549; *да се лѣчим* 423; *лѣчећи се* 550; *лѣчила* 163; *излечѣиѣи* 321;²¹ *лиѣво* 32, 60, 107; *лиѣве* 229, 274, 526, 534, 541; *лиѣвом* 42, 200; *лиѣву* 108, 155, 341, 421, 433, поред *лево* 32; *лѣва* 420; *лѣвом* 420; у *лѣвој* 229; *на лѣвој* 61; *лиѣй* 71, 116, 253, 523, 533, 553, 598, 631; *лиѣи* 261, 529; *на лиѣу* ... *мѣсѣу* 529, 631; *лиѣо* 41, 76, 93, 162, 164, 191, 267, 296, 500, 565, 588; *лиѣа* 194; *лиѣе* 200; *лиѣу* 104, 472; *ѣрелиѣу* 75; *лиѣом* 37; *лиѣиѣе* (ген. мн.) 524, 530; *лиѣиѣи* 233; *лиѣиѣе* 156, 295, 338; *лиѣиѣа* 243, поред *лѣиѣи* 432; *лѣиѣе* (ном. мн. ж.р.) 631; *лѣиѣи* 230; *лѣиѣиѣе* (ак. мн. ж.р.) 568; *ниѣм* 115; *ниѣми* 55; *ниѣма* 55, поред *нѣм* 456; *ниѣсам* XIII (2 ×), 5, 14, 16, 32 (2 ×), 35, 38, 44, 78, 88, 89, 119, 129, 162, 163 (2 ×), 169, 170 (2 ×), 175, 220 и сл.; *ниѣси* 434, 453; *ниѣсмо* VII, VIII, 107, 109, 239, 286, 337, 540 (2 ×); *ниѣсѣе* 55, 196, 546; *ниѣсу* III (2 ×), 52, 109, 119, 126, 186, 216, 217, 239, 244, поред *нѣсам* 206;²² *Послѣ* V, XI, XIV, XV (2 ×), 3, 9, 11, 12, 18, 80, 85, 150, 187, 217, 247, 327, 413 и сл.; *најѣослѣ* 226, 343, 412, 552, 557, 581 и сл., поред *ѣослѣ* 13 (*ѣослѣ* 122, 179); *најѣослѣ* 217, 266, 283, 521, 527, 535, 557, 598; *ѣрелиѣаѣи* се IV, поред *ѣролѣва* 569; *ѣриѣ* XV, 1, 5, 6, 12, 15 (2 ×), 25, 26, 80, 84, 85 (2 ×), 89, 285, 338 (2 ×), 416 и сл.; *најѣриѣ* V, 407, 582, 586; *ѣиѣриѣ* 101; *ѣдиѣриѣ* 589, поред *ѣре* 30, 68; *најѣриѣ* 526, 538; *ѣрисѣиѣм* 40, 65, 71, поред *ѣрисѣѣм* 610; *разумѣм* XIV, 37, 129; *разумѣе* се VI, поред *разумѣвао* 142;²³ *риѣдко* 104, 121; *риѣдке* III; *ѣри рѣдкѣсѣи* IV, поред *рѣдко* 4, 11, 19, 73, 127, 252; *рѣдке* 232; *риѣч* 25, 42, 55, 115, 263, 503, 573; *ни риѣчи* 536; *ѣд риѣчи* 552; *сваку риѣч* 115; *риѣчију* 528; *неколико риѣчи* 541; *риѣчма* 115, 173, 295, 312; *По ѣвиѣм риѣчма* 287; *риѣчиѣе* 119, поред *рѣчи* (ген. једн.) 27; *рѣчи* (ном. мн.) 9, 30; *рѣчи* (ген. мн.) 29, 33; *рѣчи* (ак. мн.) 10, 27, 33 (*риѣчи* 516); *рѣчма* 459; *свиѣиѣ* VI, X (2 ×), XIV, XV, 32, 89, 296, 333, 339, 455, 574; *свиѣиѣа* 25, 72, 83, 86, 237, 522, 524, 552; *свиѣиѣу* V, 427, 643; *свиѣиѣом* 19, 281 (2 ×), 282, 458; *ѣо свиѣиѣу* 56, 81, 113, 271, 291, 553, 606; у *свиѣиѣу* 7, 68, 180, 531; *на свиѣиѣу* 232;²⁴ поред *свѣѣиѣ* 518, 637; *свѣѣиѣа* 307, 466, 631; *свѣѣиѣу* 466; у *свѣѣиѣ* 12; *ѣред свиѣм свѣѣиѣм* 537;²⁵ *на ѣвоѣ свѣѣиѣу* 459; *ѣо свѣѣиѣу* 32, 508; у *свѣѣиѣу* 315; *на свѣѣиѣу* 2, 12 и сл.; *свиѣѣе* 80, 85 (3 ×); *свиѣѣу* 117, 152, 159; *ѣри свиѣѣи* 84; *свиѣѣа* (ген. мн.) 103, 332, поред *свѣѣе*

²⁰ У облицима *ѣрийовѣдим* 68; *ѣрейовѣдивши* 324 ради се, наравно, о *јаѣу* у кратком слогу.

²¹ Уп. *лѣкар* 235, 423; *лѣкара* 273, 550; *лѣкару* 549; *лѣкари* 617 и сл., где се ради о *јаѣу* у кратком слогу. В. нап. 39.

²² Уп. познате икавске форме фонетског порекла: *ниѣсам* 232; *ниѣ* IV; *ниѣсу* 216. Даље о фонетским, као и о морфолошким икавизмима у језику Герасима Зелића, в. т. 4 в. и нап. 45.

²³ Уп. облике *разумѣиѣи* 424; *разумѣиѣи* 117, 241, 551; *разумѣи* 44, 224 и сл., где се ради о *јаѣу* у кратком слогу.

²⁴ Зелзћ „погрешно“ пише *иѣ* у формама *свиѣиѣске аѣине* 54; *ѣд све свиѣиѣске сѣиѣе* 610, где се ради о *јаѣу* у кратком слогу.

²⁵ Занимљиво је да аутор пише *иѣ* у придеву али задржава *јаѣи* у именици

42, 52; свѣху 43; *йрєсвїейлоіа* 335; *йрєсвїейла* 274; *йрєсвїейле* 274; *свїейлє* 199, поред *йрєсвїейлоа* 275; *свѣйлїи* 151; *сиєно* 237, 247, поред *сѣно* 241; *сѣна* 241; *слией* 48, 570 (2 ×), 580; *слиейа* (ак. једн. м.р.) 580; *слиейо* 570; на *слиейом оку* 159; *слиейу* 580; *слиейи* 319; *слиейим* 514; на *слиейие очїју* 154; *слиейаца* 582, поред *слѣи* 318, 434; *слѣйо* 575; *слѣийи* 425; *слєйше* (ген. мн.) 576, 581; *слѣйце* 4; не *смиєм* 34, 184, 189, 252; не *смиє се* 152; ... *се не смиє* 261,²⁶ поред не *смѣю* 130, 558; не *смѣюћи* 415;²⁷ *сниєї* 27, 29, 33, 35, 179, 185, 186, 187, 529; *сниєїа* 26, 27, 30, 35; *сниєїом* 31, 35 (2 ×); *їо* ... *сниєїу* 26, 59, поред *снѣї* 182, 229; *снѣїа* 30, 33, 34; у *Сриєм* 13, 24, 39, 481 (2 ×); за ... *Сриєм* 323; *Сриєма* 24, 429, 430; *їо Сриєму* 38; у *Сриєму* X, 559; *Сриємца* 38; *Сриємци* 34, поред *Срема* 431; *сїриєлом* 55, поред *сїрѣлє* 2; *увриєдимо* 295; *увриєдио* 295; *увриєдило* 81, поред *Сврѣдио* 295 (*увредїо* 173); не *умїєм* 124, 637; *умїєм (се)* 57, 156; (*не*) *пмїє V, XIV, 63*, поред не *умѣм* 535;²⁸ *умрїєїи* 114, 155, 308, 459—60, поред *умрїєїи* 547; *цїєлоїа* 124; *цїєлу* 80, поред *цѣо* 124, 631;²⁹ *цѣла* 183; *цѣлу* 613.³⁰

2. Поред наведених форми, где Зелић пише *и* (или редовно или у већини случајева) за *јај* у дугом слогу, има и других, где он никад не пише поменућу комбинацију. Можемо цитирати следеће примере: *ббде* 263, 265, 301, 425, 448; *ббду* 456, 567; *ббде* (ном. мн.) 465; *ббдно* 315; *ббдни* 263, 459; *бббдо* 244; *ѣрѣх* 573, 574, 578; *ѣорѣшию* 402; *звѣзди* 171; *звѣзде* 242; *извѣсѣиши* 192, 198; *Извѣсѣим* 221; *мѣсѣиши* 120, 503; *мѣсе* 120; *наслѣдѣиши* 247; у *Осѣк* 46; *ѣобѣдио* 201 (2 ×); *ѣовѣсѣи* 466, 558; ... *се ѣодслѣвѣаиши* 203; *рѣка* 230, 246, 520, 529; *рѣке* 181, 183, 246; *рѣку* 8, 80; *Рѣку* (топоним) 340, 341, 446, 498, 561; *из Рѣке* 341, 498; *ѣо* ... *Рѣци* 251; *на рѣци* 501 и сл.; *ѣѣсѣи* 503; *ѣѣѣи* 45; *ѣѣѣе* 530; *ѣѣну* 223, 263; *ѣѣне* 472.

б. Што се тиче *јайта* у кратком слогу, према нашој анализи Зелићевог језика можемо констатовати да је аутор најчешће употребио у свом раду графеме *ђ* или *е* без јотовања претходног сугласника. Нпр.: *дђжм* 159; *дђжи* 8, 426, 612; *дђжање* 8; *џобџику* 615; *џобџао* 81; *џобџили* 582, 615; *џобџише* 582;³¹ *бесџу* 69, 129; *увџравајући (се)* 156, 204; *увџрим се* 243; *да се увџрим* 243; *вџроисџовџданија* 178; *вџира* 157;³² *џрешни* 198; *џрџиника* 256; *дџд* 227; *џрашџуноџд* 225; *завџи* 6, 8; *завџиујући* 5; *завџовала* 5, 7, 66 (2 ×), 77; *замџриши* 616; *звџрињак* 530; *изџиш* 314

²⁶ Уп. „неправилне“ форме: *не смеђу* 122; *не смеђећи се* 63 (поред *не смеју* 183; *не смејући* 487).

²⁷ В. нап. 26.

²⁸ Уп. *умѣи* 537, где се ради о јату у кратком слогу.

²⁹ Као што се зна, данас у књижевном језику имамо и *ццо* и *цџел*. В. Правовић *хрватскојерској књижевној језика*, Матица хрватска — Матица српска, Загреб—Нови Сад, 1960, 228; скраћено: *Правовић*.

³⁰ Уп. „неправилне“ облике *криејки* 102; *криејка* 101; *јосвие* 529 (поред *јосве* 533, 537, 553, 565), који данас гласе у екавском изговору књижевног језика *кријки* и *јосве*.

³¹ Уп. облик *йобиеѣли* би 591.

³² Не цитирамо поново оне облике с *jajjom* у кратком slogu које смо поменули раније. В. нап. 16, 19—21, 23, 28.

45, 58, 71 (2 ×), 75, 85, 188, 215, 235, 246, 247, 251, 257, 411, 424, 523 (2 ×), и сл.; онђе 14, 58, 133, 264; 387; онђешњи 47, 72, поред *id b* V, VI, VII (3 ×), 354, 410, 587, 588, 610, 631 и сл.; *id bkoje* IV; *id bshij* IX; *niidb* 374; *ovdb* VII, XIV, XV, 126, 205, 369, 410 (овде 41, 125, 177, 197, 213, 271, 486, 507, 523, 601, 631 и сл.); онде 2, 272;⁴³ међеда (ген. мн.) 32, поред *medvda* 261; неђеља 385, 388, 600; неђеље 49, 423, 528, 533 (2 ×), 536, 537; неђељу 402, 461, 526, 528, 541, 613; неђеља (ген. мн.) 276, 312, 423, 549, 550, 615 (2 ×), 618, 633; неђељом 537; њо неђељи 617 и сл., поред *nedbja* 11; *nedbje* 12; Недељу 536; у Недбље 59; ћерала 519, поред *itgram* 517.

в. У неким случајевима *jaij* у кратком слогу прелази у *и* у Зелићевом језику или као резултат фонетске асимилације или као резултат морфолошке аналогije. Та иста ситуација је карактеристична и за данашњи источнoхерцеговачки говор. Што се тиче икавизама који су се јавили фонетским путем, можемо констатовати да вокал *и* налазимо у неколико посебних фонетских позиција као резултат асимилације према палаталним гласовима у суседству: 1) кад се *ђ* нашло испред *ј*: *додија* 42; *додијао* 253, 255, 550; *додијао био* 612; *Додијало* 10; *додијали* 89; *Бијаше Ми додијао* 77; *да му се . . . смијао* 401; *насмје се* 63, 338; *не смијећи се* 63 (поред *ako ће се и смђјати* 315; *не би ми се . . . насмејао* 77 и сл.); *не сију* 241; *јосијати* 309; *јосијани* 62; *расијави се* 74 (поред *сђју* 296; *усђју* 487); . . . се . . . *ојријем* 33; . . . се *мало ојријем* 27; *ујријао* 430; *ујријаном* 37;⁴⁴ *ди* 334; *иди* 383, 400, 614, 622; *свајди* 85, 86, 95, 237, 264, 350, 508, 560; *нејди* 30; *онди* 251;⁴⁵ 2) кад се *ђ* нашло испред *љ*: *биљежисти* 2; *биљежисо* XII (2 ×); *забиљежисти* 3, 499; *забиљежесу* XV, 554.⁴⁶ Такође фонетским путем *ђ* > *и* кад се први глас нашао испред *о* < *л*:⁴⁷ *донио* 229, 310; *Понио* 498; . . . *би йонио* 634; . . . се *добро зазрио* 462; *разумио* 217, 238, 360, 459, 577, 618, 637 (поред *разумђо* 171, 235); . . . се *није смио* 456, 467; *нијесам смио* 469 (поред *како би се ја смео* 253; *нијесам смео* 549; *није смђо* 237); *срио* 449; *умио* IV, 183, 574; (се) *хотјио* 266, 268, 293, 314, 315, 320, 333, 338, 369, 379, 386, 403, 447, 454, 536.⁴⁸ Икавизми који су резултат морфолошке аналогije угравном се ограничавају на глаголе VII врсте типа *видђи*, где према и у през. основи и с ослонцем на образац *јоворишти* : *јоворим* и сл. долазе форме *видишти*,

⁴³ За одговарајуће икавске облике в. даље.

⁴⁴ Као што се зна, слични глаголски облици такође се налазе у шумадијско-војвођанском дијалекту. В. Павле Ивић, *Die serbokroatischen Dialekte: ihre Struktur und Entwicklung* (Slavistic Printings and Reprintings, XVIII). The Hague, 1958, 171; скраћено: Ивић, *Dialekte*.

⁴⁵ Цитирани облици, према материјалу који нам пружа Пецо, не јављају се у источнoхерцеговачком говору. Напротив, они су врло познати и распрострањени на територији шумадијско-војвођанског дијалекта. В. Ивић, *Dialekte*, 171. За форме *нисам*, *није*, *нису* в. нап. 22. И оне представљају одлику шумадијско-војвођанског дијалекта. В. Пецо, *Говор*, 59.

⁴⁶⁻⁴⁷ Ово су познате одлике источнoхерцеговачког дијалекта. В. Пецо, *Говор*, 58.

⁴⁸ Као што се види, има примера у Зелићевом језику где *jaij* испред *о* не прелази у *и*. Уп. и *јрождре био* 314. Што се тиче облика као *видио* и сл., в. ниже.

видио, видила и сл.⁴⁹ Нпр.: *видићи* 37, 80, 152, 184, 191, 239, 241 (2 ×), 277, 323, 378; *видићени* 28, 31, 100; *Видићемо* 296; *видио* 44, 45, 75, 85, 88, 94, 97, 110, 114, 137, 140, 158, 178, 180, 205, 206, 208, 215, 222, 225, 228, 230, 238, 250, 251 и сл.; *видило* 186, 637, 641; *видила* 255; 319; *видили* 239, 415, 523, 530, 554, 637; *не видивши* 561, поред *видѣши* 376, 500, 623; *видѣо* 382; *видео* 208; *видѣли* 332; *желићи* V; *жेलіо* 97, 104, 112, 172, 232, 234, 253, 262, 283, 288, 306, 332, 377, 379, 389, 536, 631, 633, 642 и сл.; *би желио* 176; *желіла* 638; *желіли* 218, 387, 512, 540, 544, поред *желѣли* 261, 330; *да би ... желѣли* 329; *живићи* 349, 432, 489; *живио* 25, 131, 179, 345, 427, 503; *живила* 369, 575; *живили* 267, 371, 523, 579; *и тако би живили* 371; *полейіио* 263; *долейіиле* 527; *засітаріо* 359; *остіарила* 114 (2 ×); *бијаше поскуйіило* 247; *да је поцрѣнило* 152; *сѣдио* 121, 229, 525, 532, 541, 597; *сѣдили* 108, 125, 222, поред *сѣдећи* 528; *шрїићи* 10, 78, 108, 263, 323; *шрїио* 12, 431; *шрїили* 179; *волио би* 123, 225; *сїидио сам се* 26; *шїедіо* 97 и сл.

Консонанти

5. Консонант х

а. У Зелићевом језику глас х се губи на почетку, у средини, као и на крају речи, с напоменом да ипак има и доста примера где се поменути консонант чува. Нпр.: *аљине* 10; *Ајдемо* 14; *ајдеће* 296; *оћеш* 30; *одио* 232; *оће се* 225; *раане* 19; *иљаде* 24, 48; *да му се не лади* 34; у *Рвайској* 38; *оце* 94; *Рвацку* 321; *ранио* 403; *ајдука* 587; *бијау* 6, 11, 13; *по њовој* 8; *њови* 13; *њову* 17; *дуовник* 14; *разјаасмо* 15; *сїреом* 30; *шрбуа* 32, 333; *сїраом* 33; у *сїрау* 299; *снау* 414; *Влаа* 71; *їраа* 94; *саија* 523; *наоћау* 126; *неимадо* 4; *осїадо* 4; *на ма* 15; *Свети оїаца* 18; *сиром* 32; *сїра* 263; *ої њи* 226, поред форми с консонантом х: *хлѣба* 239; *халїна* 19; у *овоме хлѣбу* 120; *хилѣа* 136; *ходићи* 224; *се находити* 234; *сїраха* 386; *сїрахом* 587; *монохиња* 7; *дух* 37 и сл.⁵⁰

б. Глас х се замењује гласовима ј и к у понеким примерима у Зелићевом језику, што је у складу са оним што затичемо на територији источно-

⁴⁹ Укључили смо овде форме *видио* и сл. јер се постојање форми *видило*, *видила*, *видили*, *видићи* и сл. једино објашњава морфолошком аналогijом. Према Пеци (*Говор*, 59), овакви облици (наравно, не укључујући и *видио* и сл.) врло су ретки у говору источне Херцеговине, али су, напротив, веома чести у шумадијско-војвођанском дијалекту. В. Ивић, *Dialekte*, 172. Мешање префикса *їре-* и *їри-* у корист другог такође представља икавизам који је резултат морфолошке аналогije. Поменути икавизам, познат на територији шумадијско-војвођанског дијалекта (Ивић, *Dialekte*, 172) а не на територији источнохерцеговачког говора (Пецо помиње само мешање *їре-* и *їри-* у корист првог: *Говор*, 40), јавља се у два примера у Зелићевом језику: *їрибацио* 214; *се кароца їривраїишїла била* 340, поред *їреїорейи* 321; *їрейоручио* 212, 565; *їреварен* 472 и сл. Обрнута ситуација где *їри-* прелази у *їре-* у Зелићевом језику много је чешћа: *їречекамо* 64; *їречекаїије* 187; *їречекасмо* 106; *їреслоиіо* 634; *їредобијем* 561; *їредобио* 235; *їредобијен* 561; *їренућене* 576; *їрейраве* 373; *їрейравили* 179, 465, поред *їриїравио* 292; *їринућен* 489; *їриволео* 450; *їризивали* 165 и сл.

⁵⁰ Према Пеци (*Говор*, 68—9), код православног становништва у источној Херцеговини „глас х (се) скоро уопште не чује“, с напоменом да се у селима где су мешани и православци и муслимани чује глас х и од православца.

херцеговачког дијалекта.⁵¹ За ј можемо цитирати облике: *се . . . задџао* 9; *релој (релох) сѝ златѝа* 227; *џодсмеј* 375; *смија* (ген. једн.) 80 (2 ×), а за к само примере: *нџколико сиромака* 134; *меџок (меџах) манасџир* 106; *закџевање* 516; *ако би кџео* 67; *кџеше* 68; *Они се не кџеше* 609.⁵²

в. Што се тиче групе *xv* у Зелићевом језику, запазили смо само три примера где место поменуте групе имамо *ф*: *уфайће* 186, 323; *уфайцу* 266. Иначе, *x* се најчешће губи, те имамо облике као следеће: *уваийиши* 219, 519; *увайишм* 420; (*не*) *увайиш* 8, 9 (2 ×), 41, 72, 129, 164, 244, 509, 599; *увайе* 93, 288, 290, 291, 292, 635; *увайио* 97; *увайицла* 247; *увайишм* 449; *уваћен* 611; *уваћена* 501; *увайивши* 42; *вайайиш* 295; *вайао* 152; *йривайиши* 180; *йривайиш* 35; *йривисшио* 641; *довайиш* 133; *завайиш* 156; *да се он йовдвйш* 327; уп. форме с групом *xv*:⁵³ *хвалйиш* 3; *се хвале* 573; (*не*) *хвалим* XII, 180; *захвалим* 35, 257, 457; *захвалиши* 44; *йохвалим* 194; *йохваљени* 353; *йохваљује* 171; *йохваливао* и сл.⁵⁴

6. Консонант в

а. Као што смо већ поменули, консонант *v* се често губи у облицима именице *човек*.⁵⁵

6. Консонант *в* је замењен гласом *ф* једино у примеру *фиолин* 229, што, према Пецу, није одлика говора источне Херцеговине.⁵⁸

7. Консонантске іруїе

а. Дисимилација консонаната се јавља у групама -мѣ (> -м.б-), -мн- (> -вн-), и нарочито у групи (-)мн- > (-)мл-.⁶⁷ Нпр.: *сумљао сам се* 376; *сумљу* 313; у *великој сумљи* 558, *поред се почнем сумњайи* 151; *сумњайи се* 100; *да се не сумња* 324; *сумња* 283; *сумњу* 311, 323, 513, 515, 516; *сумње* 480; *шавнице* 290, 294; *шавницу* 508; у ... *шавници* 403; у *шавнице* 326 (2 ×), 358; у ... *шавницама* 290, 299, 307, 326 (2 ×), 358; *шавна* 609, *поред шавнице* 292, 408; *шавницу* 128; *шавнице* (ак. мн.) 292, 297, 299, 307; у *мрачним шавницама* 308; у ... *шавницама* 408; *млоѣ* V, X, XI, XII, 6, 13, 89, 91, 164, 173, 177, 218, 239; *Млоѣ* 11, 39, 214, 245, 371; *млоѣ* 82, 403, 545; *млоѣа* 348, 631; *млоѣм* 4; с *млоѣма* 89; *млоѣнем* 101; *код млоѣе* 330; *млоѣмилостиви* 242; *мложесѣю* 29; *умложсавашѣ* 2; *умложсавѣ* VI; *умложѣ* 382; *размложсавѣју* VI и сл., *поред млоѣ* 546, 589, 620, 632; *мноѣ* 111, 264, 526; *мноѣ* 545, 583; *мноѣокрайно* 617.

⁵¹ Пелло, *Говорѣ*, 73—4.

⁵² Пецо наводи сличне примере (Говор, 74).

⁵³ Зану мљиво је да у Зелићевом језику налазимо однос *фай-*, *вай-*: *хвал-*, јер се група *хв* једино чува у облицима од глагола *хвалити* и сл.

⁵⁴ Сличне примере налазимо код православаца у источној Херцеговини, с напоменом да Пецо изводи само један пример где $x\theta > \phi$ у говору православаца (тј. у селима са само православним становништвом). В. Пецо, *Говор*, 76.

⁵⁵ В. примере у § 3.

⁵⁶ Аутор не наводи сличне примере за поменути говор.

⁵⁷ За -*мл-* нашли смо 3 примера, док смо за -*вн-* запазили 14. Као што смо већ рекли, за (-)*мл-* има у Зелићевом *Живицу* више од 50 примера с поменутом дисимилацијом консонаната. Сличне форме с дисимилацијом забележене су за говор источне Херцеговине. В. Пецо, *Говор*. 97.

6. Губљење консонаната

Упрошћавају се само поједине консонантске групе: *кћ-*, *иш-*, *-дн-*,⁵⁸ с напоменом да сем у групи *-вљ-* увек отпада први консонант. Нпр.: *ћер* 408; *шеницом* 246; *йодѣану* 585, поред *йадне* 156, 334, 623.⁵⁹

в. На крају, група *же* даје *ре* у облицима презента глагола *моћи*; та иста се ситуација запажа у источнохерцеговачком говору.⁶⁰ Нпр.: *мореш* 95; *(не) море* 120, 422, 426, 466, 490 (2 ×), 513, 529, 548, 550, 560; *море бийи* 306, 422, 430, 459, 598; *да се море* 458; *не можемо* 119; *се можемо* 540; *можете* 300 и сл., поред *можеш* 95—5; *(не) може* 559, 643; *може се* 5; *не можемо* 14.

МОРФОЛОГИЈА

Именице

8. Инсџрументѣл једнине именица м.р.

Према нашем испитивању језика Герасима Зелића, можемо констатовати да је ширење наст. *-ом* (некадашњих тврдих основа) на рачун *-ем* (некадашњих мекких основа), особина источнохерцеговачког, као и других говора,⁶¹ маркантна одлика пишчевог народног језика; одступања су минимална. Нпр.: *Курѣвићом* 70; *йријатељом* 95; *лајниом* 85, 134; *йасошом* 95, 161, 168, 425 (*йашушом* 308); *Кочијашом* 238; *Данежом* 446, 613; *мужом* 12; *делижанцом* 70; *рајом* 501; *йунчом* 542,⁶² поред *сѣарцем* 116; *йасошем* 214; *ножем* 576; *кочијашем* 620.

9. Инсџрументѣл једнине именица ж.р. на -ѳ

Поред облика са црквенословенским наставком *-ију*, налазимо врло често форме на *-(ј)у* са јотованим консонантом основе, а врло ретко облике на *-и* (само три пута).⁶³ Нпр.: *својом мудросѣију*, *храбросѣију* 91; *с чесѣију* 216; *љубавију* 296; *једном рѣечију* 528; *хѣиросѣију* 450, 468; *завѣсѣију* 634; *оном рѣвносѣију* и сл.; *уѣријаном ѣѣу* 37; *зайовѣсѣу* 40; *власѣу* 387, 430; *којом чесѣу* 141; *йомѣѣу Божиом* 451; *хѣиросѣу ѣрчком* 465; *неком часѣу* 512; *храбросѣу* 512; *милосѣу* 547; *царском милосѣу* 274, 546 и сл.; *са жалосѣи* XIII; *с косѣи* 422 (2 ×); уп. и прилог *ноћом* 641 у изразу *дањом и ноћом*.

⁵⁸ Можемо додати и *жсдр-*: *жсребѣи* 317; *на йѣом жсребѣију* 317; *до жсребѣија* 318, али *йѣжсдрѣиѣи* 317. Пецо не помиње ову групу.

⁵⁹ За источнохерцеговачки говор Пецо помиње упрошћавање свих поменутих група изузев прве. Група *йш-*, која се упрошћава на територији источне Херцеговине, остаје у нашем материјалу непромењена: *йишѣија* 523, 530. В. Пецо, *Говор*, 102, 103.

⁶⁰ Пецо, *Говор*, 99.

⁶¹ В. Пецо, *Говор*, 116—17. Нема потврда за именице ср. р.

⁶² Уп. облик *кречом* 133, који се јавља у данашњем књижевном језику као резултат дисимилације (*креч-ем* > *креч-ом*).

⁶³ Према Пеци (*Говор*, 127), напротив, употреба облика на *-ју* доста је ретка у говору источне Херцеговине.

У данашњем књижевном језику већина једносложних именица м.р., као и неке вишесложне именице м.р., могу имати поменути уметак у множинској парадигми. Према нашем испитивању, у Зелићевом језику већина једносложних именица м.р. показује колебање у употреби уметка, то јест јавља се и са основом проширеном уметком *ов*, *ев* и без тог проширења — скоро иста ситуација која се јавља у данашњем источно-херцеговачком говору.⁶⁴ Нпр. *вуци* 9; *вуцима* 239, поред *вукова* 132, 239, 261, 530; *иласе* 188, поред *иласови* 534, 535; *кључе* 93, 225, поред *кључеви* 283; *јосле* 288, 338, 358; *јосала* 457, поред *јослова* 337; *јослове* 341; *јойима* 415, поред *јойови* 423; *јойова* 524, 567; *јойове* 415; *ноже* 573, *ножеве* 634; *цара* 96, 106, 113, 132, 261, 333, 556; *цари* 113, 128, 219, 537, 558, 631, 632, 630 (2 ×); *царе* 558, 630, поред *цареви* 554, 620; *царева* 128, 619, 630; *двори* 104, 133, 231, поред *Дворови* 529, 631; *дворова* 530; *дворове* 158; *краљи* 569, 630, 631, 632; *краље* 630; *краља* 175, поред *кравеви* 526, 531, 533, 534, 554; *кравеца* 527, 619; *књаз* 228, поред *књазови* 229; *књазова* 228; *књазове* 228.⁶⁵ Без уметка редовно долазе следеће именице: *воли* 45; *волима* 422; *воле* 52; *јрафа* 228; *јрѣхе* 96; *жиди* 179, 262; *кмейи* 350; *крсти* 130; *круја* 89; *лава* 530; *оци* (= *очеви*) 574; *свода* 59; *случаи* 508; *случае* 507; у . . . *случаима* 272; у *јошребним случајма* 497; у . . . *оваким случајма* 402; *јирошки* 474; *јирошке* 197, 478; *јируди* 404; *50 фајли* 129. Напротив, поједине именице употребљавају се само са уметком: *домови* 200, 267; *звѣрова* 530; *мошйове* 264; *лимунова* 532; *јушйови* 3; *јушйове* 264.

Алтернација $k : \text{ц}$, $i : \text{з}$, $x : \text{с}$, која се јавља у данашњем књижевном језику у дат.-лок. једн. именица ж.р. чије се основе завршавају на веларне сугласнике, није широко заступљена у Зелићевом језику,⁶⁶ наиме, врло често запажамо облике са неизмењеним сугласницима k и x .⁶⁷ Нпр.: у (. . .) *Боки Койторској* 180, 250, 316, 377 (2 ×), 538, 571, 572; у *Боки* 566, 572; на *йрейоруки* 158; на *лиџовој даски* 370; *йри ресџублики* 349, 570; *ресџублики Венецијанској* 284; *дуки* 593; *о науки* 580; у *биџки* 611; *камерјунџерки* 234; на *услуџи* 260; *слуџи* 538; *џо моме слуџи* 614; на *слуџи* 154; у *Калуџи* 236, поред *о Боџи Койторској*⁶⁸ IX; у *йрилицџи* 3, 353; на *науџи* 6; у *руџи* 9; *к руџи* 295; на (. . .) *дасџи* 11, 227; у *йриџоведџи*⁶⁹ 69; у *Америџи* 489; у *Дубровниџкој реџублици* 560; *йри реџублици* 404, 410, 411; у *воџџи* 255; *своџој ресџублици* 289; на *ноџи* 423; у *овој кџџизи* 582.

⁶⁵ У Зелићевом језику налазимо само *кнезови* 526, 567 (2 ×), 630; *кнезова* 123; *кнезове* 630. Уп. *девети часа* 252; *До њеи часа* 422; *12 часа* 222, поред *10 часова* (= *сајчи*) 525.

⁶⁷ За говор источне Херцеговине Пецо наводи и једне и друге облике. В. Пецо, „Говор, 100.

⁶⁸⁻⁶⁹ У данашњем књижевном језику налазимо дублете. В. *Правопис*, 208, 625

12. Генитив множине⁷⁰

У ген. мн. долази неколико наставака:⁷¹

а. -а

Поменути завршетак се употребљава за сва три рода, нарочито за именице м.р., где смо нашли 756 примера. Нпр.: *брадова* 4; *сипараца* 9; *монастира* 11; *форинџа* 67; *мбсеца* 311; *часова* 488; *франка* 529; *јуџа* 2; *сељака* 4; *кораклаја* 8 и сл.; *времена* 2; *лџа* 13; *јисама* 37; *села* 48; *извиновенија* 67; *звона* 105; *имена* 374 и сл.; *кућа* 3; *јодина* 4; *душа* 6; *рбџка* 9; *врџа* 111; *црџкава* 498; *једџа* 632 и сл.; *вароша* 4.

б. -и⁷²

Овај наставак се такође налази код именица сва три рода, с напоменом да се он запажа најчешће код именица м.р. (52 примера). Нпр.: *јуџи* 2; *људи* 4; *мбсеци* 11, 85; *кораклаи* 90; *фењари* 105—6; *фаџи* 129; *верџи* 188; *форинџи* 263;⁷³ *сажни* 609 и сл.; *враџи* 193; *рубџи* 81, 207, 208; *цркџи* 108, 168, 451; *фунџи* 162; *неранџи* 164; *рбџи* 37; *риџи* 117; *корисџи*, 182; *јруди* 273; *сџвари* 524; *чистџи* 631 и сл.

в. -ов/-ев

Поменути наставак, одлика руског (рускословенског) језика, употребљава се ограничено, и то само код именица м.р.⁷⁴ Нпр.: *часов* 141, 153, 176, 193, 202, 252, 293; *народов* 434 и сл.⁷⁵

г. -у

Овај завршетак долази једино уз именице на -а, али доста ограничено. Нпр.: *руку* 9, 15, 41, 52; *ноћу* 139; *слућу* 248, 261 и сл.⁷⁶

д. -ију

Наведени завршетак се јавља код именица сва три рода, али ограничено. Нпр.: *јосиџу* 186, 349, 630; *нокџију* 642; *ушију* 180, 242; *очију* 245, 332; *кокошију* 373; *косџију* 421; *јрсију* 454 и сл.

ђ. -еј

Руски (рускословенски) завршетак -еј јавља се само двапут: *цареј* и *краљеј* 622.

⁷⁰ За детаљнији преглед множинских облика в. нашу табелу (§ 16).

⁷¹ Што се тиче ситуације у источнохерцеговачком говору, Пецо наводи -а као најобичнији (код именица м. р. или ж. р. на -а) или једини (код именица ср. р.) завршетак. За именице ж. р. на -џ најчешће се употребљава наставак -и, с напоменом да има неколико именица са завршетком -ију. В. Пецо, *Говор*, 118, 121, 124, 126, 128.

⁷² Наставак -и, према Пеци, јавља се код извесног броја именица м. р. које такође имају и завршетак -а, свакако најобичнији, као што смо већ рекли. За именице ж. р. на -а Пецо наводи само три форме (Пецо, *Говор*, 118, 126).

⁷³ Погрешно је пагинирана страница. Треба да буде 265.

⁷⁴ Пошто се сви остали завршци ген. мн. врло ретко јављају у нашем матерњалу, наведећемо само поједине примере. Ово важи и за друге падеже.

⁷⁵ Овај наставак се углавном употребљава уз именицу *час*.

⁷⁶ Исто у источнохерцеговачком говору (Пецо, *Говор*, 126), с напоменом да у поменутом говору „од именица *рука* и *ноћа* генитив множине најчешће гласи: *рука* . . . *ноћа* . . .“

ж. - \emptyset

Овај наставак, који се употребљава у црквенословенском језику, долази двапут. Нпр.: *оцеу* 28; *сил* 14.⁷⁷

13. *Датив множине*

Такође се у дат. мн. запажа неколико наставака:⁷⁸

а. -*има*

Данашњи наставак -*има* најчешће се употребљава, нарочито код именица м.р. (95 примера), а врло ретко код именица ж.р. на - \emptyset (само двапут). Нпр.: *калуђерима* 77; *Русима* 89; *иурицима* 94; *монастијима* 113; *Грцима* 117; *монасима* 69; *млечанима* 60; *сенајџорима* 171; *вуцима* 239; *иријатељима* 284; *инквизицијурима* 333 и сл.; *мошћима* 112 и сл.

б. -*ом/-ем*

Поменути завршетак се често употребљава у нашем материјалу, али само код именица м.р. (57 примера). Нпр.: *калуђером* 111; *ејширојом* ... *намѣсником* 122; *иусийником* 123; *Архимандритом* 127; *Турком* 136; *Сродником* 25; *Ајосилом* 30; *иуициком* 146; *базилијаном* 185; *свешћеником* 195 и сл.

в. -*ама*

Поменути наставак се ређе употребљава (само 10 примера), и то само код именица на -*а*. Нпр.: *лулецима* 198; *црквама* 250; *женама* 270; *сјојима* 275 и сл.

г. -*ма*

Овај завршетак долази пет пута, али само код именица м.р. Нпр.: *коњма* 186; *иуманма* 318 и сл.

д. -*ам*

Наведени завршетак се такође веома ретко користи у нашем материјалу (свега 8 примера). Нпр.: *султанушам* 220; *мѣсѣам* 98, 112; *услугам* 497; *особам* 194; *иерсонам* 200, 210 и сл.

ђ. -*ами*

Овај наставак долази само једанпут: *савијами* (*сенајџорима*) 315.

14. *Инсјрументал множине*

Више завршетака се такође налази у овом множинском падежу:

а. -*и*

Најчешће се јавља овај наставак, али само код именица м. (68 пута) и ср. р. (само 5 примера). Нпр.: *Срби* 73; *иријатљѣи* 96; *иасоши* 100;

⁷⁷ Занимљиво је што се остаци старог облика ген. мн. чувају понегде уз бројеве (само за именице ж. р. на -*а*) у данашњем источнохерцеговачком говору. В. Пецо, *Говор*, 126.

⁷⁸ У говору источне Херцеговине, према Пеци (*Говор*, 120, 121, 126—7, 128), 128), најчешће долазе наставак -*има* код именица м., ср., као и ж. р. на - \emptyset , а знатно ређе (код именица ср. р. има само две форме) завршетак -*ма*. Именице ж. р. на -*а*, напротив, најчешће имају -*ама*, а ређе -*ам*, с напоменом да је последњи наставак забележен обично код муслимана. Пецо није забележио облике с наставком -*ами*, иако су забележени другде. В. Пецо, *Говор*, 127 и прим. 68—9.

Б. *Датив множине*

<i>м.р.</i>	<i>ср.р.</i>
1. -има (95)	
2. -ом/-ем (57)	
3. -ма (5)	
4. -ам (1)	ам (2)
<i>ж.р. на -а</i>	<i>ж.р. на -∅</i>
1.	има (2)
2.	
3.	
4. ам (5)	
5. ама (10)	
6. ами (1)	

В. *Инструментал множине*

<i>м.р.</i>	<i>ср.р.</i>
1. -и (68)	-и (5)
2. -има (35)	-има (6)
3. -ма (12)	
4. -ама (4)	-ама (12)
5. -ами (4)	
6. -и(j)е (2)	-и(j)е (3)
<i>ж.р. на -а</i>	<i>ж.р. на -∅</i>
1.	-има (15)
2.	
3.	-ма (11)
4. -ама (69)	
5. -ами (8)	

Г. *Локатив множине*

<i>м.р.</i>	<i>ср.р.</i>
1. -има (26)	-има (3)
2. -и(j)е (21)	-и(j)е (13)
3. -и (10)	-и (8)
4. -ма (6)	-ма (1)
5. -ама (3)	-ама (15)
6. -а (2)	
<i>ж.р. на -а</i>	<i>ж.р. на -∅</i>
1.	-има (2)
2.	-и(j)е (2)
3. -и (3)	-и (1)
4.	-ма (2)
5. -ама (71)	
6. -а (17)	
7. -у (2)	

17. Синкретизам датива-инструмента-локатива множине

Синкретизам који се јавља у данашњем књижевном језику у дат.-инстр.-лок. мн., према нашем материјалу, или је делимично остварен или није никако присутан у Зелићевом језику. Узимајући у обзир само оне завршетке који се често употребљавају у његовом језику,⁸² можемо констатовати следеће:

а. У именицама м.р. наш материјал указује на тенденцију ка обличком синкретизму дат.-инстр.-лок. мн. са завршетком *-има*, с напоменом да у инстр. мн. преовлађује старији наставак *-и* (јавља се у више од 54% свих забележених примера за именице м.р.), док *-има* долази знатно ређе (у више од 27% свих примера).

б. Код именица ср.р., напротив, јавља се тенденција ка обличком синкретизму али само инстр.-лок. мн. с наставком *-ама*.

в. Именице ж.р. на *-а* најчешће имају *-ама* у сва три множинска падежа, те код ових именица запажамо исти синкретизам, као и у стандардном језику.⁸³

18. Поједини примери

а. Именице м. р. на *-ин* обично чувају тај наставак у облицима једине, што је одлика и данашњег књижевног језика. Нпр.: *Србин* 329; *Турчина* 24, поред *Срби* 17; *Срба* 16; *Римљана* 585; *христјани* 15; *Круиљани* 15; *Круиљана* 15; *Крчани* 15; *Бокежани* 568; *Бокежана* 568; *Млейчанима* 589 и сл. Једини изузетак јесте следећи облик: *власијелини* (ном. мн.) 566. Једну именицу налазимо у једини, али без поменутог наставка: *Срба ниједнога* 266.⁸⁴

б. Именица *ілад*, која према Правопису⁸⁵ има два рода, такође је двородна у Зелићевом језику: *велики ілад* 24, поред *од ілади* 129, 383.

в. Од именица *лажа* и *лаж* налазимо облике: *лажа* 324; *сд лаже* 301; *ізоиет лажама* (дат. мн.) 308; *с лажама* 323, поред *іресна лаж* 308; *лажи* (ген. једн.) 309; *ђаволске лажи* 324; *хијрије лажи* 323; *лажи* (ген. мн.) 316; *с лажима* 305.

г. Именица *рай* само има м. р.: *рай* 571; *раја* 163, 255, 257, 561; у (...) *рају* 238, 255; на *рају* 571.

д. Именица *доба* има ср. р. и индеклинабилна је у нашем материјалу. Нпр.: *у неко доба* 34, 115; *у зимно доба* 239; *од раној јошће доба* 2; *од сјаурој доба* 178; *од онога доба* 317; *до што доба* 536; *од оно доба* 616.⁸⁶

ђ. У поздраву се именица *вече* јавља у женском роду: *добра вече* 41.⁸⁷

⁸² В. § 16 за нашу табелу множинских облика.

⁸³ Као што се види из наше табеле, немамо довољно података за дат. и лок. мн. да бисмо могли одредити једну посебну тенденцију ка обличком синкретизму код ових именица у Зелићевом језику.

⁸⁴ Пецо такође наводи *Срб* у свом материјалу. В. Пецо, *Говор*, 112.

⁸⁵ *Правопис*, 238.

⁸⁶ Као што се види, у последња два примера и одредница се не мења.

⁸⁷ Пецо овај пример наводи у мушком роду. В. Пецо, *Говор*, 131.

ж. Према облику на *канайеу* 38, именица француског порекла *канайе* третира се као именица страног порекла на - \emptyset .⁸⁸

з. Уопште говорећи, у већини случајева презимена страног порекла која се завршавају на -и, -у и -е (обично италијанска) не мењају се у Зелићевом језику. Нпр.: *пријатеља Пријули* 291; *с мојом адвокатом Пријули* 299; *од моје адвокатки Анзола Марија Пријули* 326; *од ... адвокатки Пријули* 290, поред *од ... Пријулија* 342; *адвокату Пријулу* (дат.) 287; *ајенику Пријулу* (дат.) 290;⁸⁹ *од инквизиције Бернандо Дизланџани* 311;⁹⁰ *секретару Бернанду Дизланџани* (дат.) 292; *секретару Дизланџани* (дат.) 294, поред *српци реченоја Дизланџанија* 327; *од архиепископи Кушовали* 17; *ош ... Софранија Кушовали* 212; *Кушовали* (дат.) 284; *од ... Кушовали* 202; *Лудовику Габриели* (дат.) 321, 323; *одем ... Посланику Венецијанском Анзолу Дулфини* 327; *код Гарзони* 170; *при ... Авиусину Гарзони* 287; *секретара Алдини* 493; *секретару ... Алдини* (дат.) 526; *Ајџонија Алдини* 533; *генерала Бради* 428;⁹¹ *сви Фраческа Фокиари* 212; *Фридрику Фошари* (дат.) 214, 226; *Анџона Медици* (ак.) 290; *државном савјетнику Фесџи* (дат.) 493; *некоја Падре Зели* (ак.) 546; *јосифовину Конџу Ораџију Пинели* (дат.) 549; *руководи Димитрија Леши* 468; *Димитрију Леши* (дат.) 468, поред *генерала Андрије Кверинија* (ген.) 359 и *с ... Кампариом* 343; *од Викарио* 314; *Колонела Николе Пайазољу* (ген.) 465;⁹² *Колонела Пайазољу* (ак.) 468 и сл.⁹³

Заменице

19. Датив-инструментал-локатив множине личних заменица

Поред данашњих књижевних облика *нама*, *вама* и *њима*, који преовлађују у Зелићевом језику, запажамо много ређе и форме *нами* (једанпут) и *вами* (четири пута), које је, иначе, забележио и Пецо описујући говор муслимана Подвележја и Дабра.⁹⁴ Нпр.: *нама њима* (дат.) 543; *нама* 38, 293, 466, 516, 576, 585, 588, 597, 633; *к нама* 117; *нама обама* 314; *за нама* 544, 609; *с нама* 124, 151, 267, 384, 532 (2 ×); *међу нама* 208, 287, 296; *на нама* 180 и сл.; *вама* (дат.) 123, 590; *к вама* 295 (2 ×); *к њима* 40, 77, 116, 239, 244; *њима* 91, 183, 225, 266, 516, 522; *међу њима* 73, 243, 571, 613; *о њима* 164, 219; *по њима* 75; *на њима* 75, 90, поред *Вами* (дат.) 149, 222; *на вами* 337; *нами* (дат.) 24; *за Вами* 140.⁹⁵

⁸⁸ У данашњем књижевном језику налазимо и форме на -*еј*- и сл. В. *Речник српскохрватској књижевној језика*, Матица српска — Матица хрватска, Нови Сад — Загреб, 1967, II, 647.

⁸⁹ Занимљиво је да се у последња два примера -и третира као наставак ном. једн.

⁹⁰ У овом примеру и име се не мења.

⁹¹ Налазимо једанпут *генерала Брадије* (ген.) 428, сигурно штампарска грешка.

⁹² Уп. облик *Никола Пайазољу* (ном.) 466.

⁹³ Налазимо једанпут облик у *Вонџеблу* 532 (фр. *Fontainebleau*).

⁹⁴ Аутор је исте форме првотио и у говору једне старе муслиманке из Билеће. В. Пецо, *Говор*, 133.

⁹⁵ *Нама* се јавља 28 пута, *вама* 4 пута, а *њима* 57 пута.

350; *каквим* 35; *какви* 31; *какве* 31; *на овакву* 36; *на оваком времену* 36; *онакву* 65; *на онакој* 73 и сл.; *каковој* 315; *какова* 419; *каково* 625; *какову* 635; *онаково* 36; *у онаковоме* 224; *у онаковом* 3; *на оваковом* 36 и сл.; *овако* 80; *на оваком* 27; *оваке* 35; *онаки* 79; *онакоја* 435; *под онаким* 3; *онаку* 103; *онаке* 344; *џаки* 240; *џакоја* 98; *џака* 88; *џаку* 218, 315 и сл.

б. Уместо данашњег књижевног присвојног придева *девојчин* и сл., у Зелићевом језику налазимо само *дјевојкин*: *ојџишао би ноћу с овима кући дјевојкиној* 372.

в. Судећи по примеру *џо Босној* 553, топоним *Босна* се мења као *придев*, а не као *именица*.

Глаголи

23. Треће лице множине љезентја

Поред данашњих књижевних облика, налазимо у Зелићевом језику и неколико одступања од данашње књижевнोजезичке норме, која можемо свести на следеће:

а. Наставак *-ду*, познат у целој Војводини али не и на територији источне Херцеговине,¹⁰² употребљава се у Зелићевом језику у глаголима VI Белићеве врсте: *(не) знаду* 124, 219 (3 ×), 369, 449, 453, 537, 574; *имаду* 177, 241, 329; *сазнаду* 186; *(не) љознаду* 291, 508; *не смиеду* 122, поред *не знају* 126, 574; *немају* 212; *не смђју* 130, 558; *разумђју* 18, 122 и сл.¹⁰³

б. У сремском, банатском, источнохерцеговачком говору, као и у другима, уместо *-е* у 3. л. мн. глагола VII и VIII врсте често налазимо *-у*; иста се ситуација одражава и у Зелићевом језику. Нпр.: *увају* 266; *сачину* 416; *сбду* 104; *џрчу* 266, поред *виде* 43; *јоре* 52; *желе* 513; *ударе* 382; *џустје* 263;¹⁰⁴ *да се љосветје* 19; *држе* 238, 266, 267; *клече* 514 и сл.¹⁰⁵

24. Имјерфекаџ

Поред облика од којих се готово сви налазе у данашњем књижевном језику као, на пример: 1. л. једн.: *мишљах* 51; 3. л. једн.: *јовораше* 600; ... *се чуђаше* 457; ... *се сџиђаше* 338, 547; *сбђаше* 597; *живљаше* 320; *џушџаше* 9; *не џушџаше* 6; *иђаше* 7, 27; *не хођаше* 32, 376; *(не) биђаше* 6, 16;¹⁰⁶ ... *се не мођаше* 5; 1. л. мн.: *сџајасмо* 11; 3. л. мн.: *јовораху* 343; *имађаху* 16; *(не) биђаху* 292, 620 и сл., налазимо следеће који немају још ове сугласника у основи: 3. л. једн.: *носаше* 331; *долазаше* 7; ... *се*

¹⁰² В. наш рад *Треће лице мн. у радовима војвођанских љисаца (1748—1810, Зборник за филологију и лингвистику, XIII/1 (1970), 144—49, (скраћено: Алб. Треће). Пецо (Говор)*, напротив, не помиње овај наставак.

¹⁰³ Уп. облике: *знаде* 153, 293, 308, 369, 457, 482; *неђеде* 50; *имадем* 598; *имаде* 214, 499, 643.

¹⁰⁴ Погрешно је пагинирана страница. Треба да буде 265.

¹⁰⁵ В. Алб. *Треће*, 139—43. Према Пеци (*Говор*, 152), „ова појава није ни бројно ни територијално узела великог маха у нашем говору,“ тј. у источнохерцеговачком.

¹⁰⁶ Уп. прквенословенски облик *не бјаше* 6.

налазаше 518; *йролазаше* 623; *живјаше* 7; *кијјаше* 6; *хойјаше* 13; *йризнадјаше* 593; 3. л. мн.: *сбѣдаху* 461; *йросјаху* 478; ... *се налазаху* 17; *долазау* 612 и сл.¹⁰⁷

25. Аористѣ

Форме аориста се у већини случајева поклапају с данашњим књижевним, те су одступања од литерарне норме минимална. Нпр.: 1. л. мн.: *разјаасмо* 15;¹⁰⁸ *идосмо* 11; 3. л. мн.: *мојоше* 9; *сѣадоше* 9; ... *се дијоше* 11; *уставише* 13; *идоше* 15; *йобојаше* 17; *йримше* 26; *дадоше* 26 и сл., поред *вије* 28;¹⁰⁹ ... *се мало засѣише* 28.

26. Плусквамѣрфекатѣ

Плусквамперфекат, који је редак у употреби у источнохерцеговачком говору,¹¹⁰ такође је редак у нашем материјалу, те смо нашли само следеће форме: *Ја бија и заборавио* 16; ... *ниѣо бија куѣио* 30—1; *Ја не бија ни освѣио* 42.

27. Поѣнѣијал

Општа тенденција, која се донекле огледа у данашњем разговорном језику, уопштавања једне форме аориста (*би*) за сва лица и оба броја запажа се и у нашем материјалу. Тако у Зелићевом језику налазимо синкретизам 1. л. једн., 1. л. мн. и 3. л. мн.¹¹¹ Нпр.: *иѣио би ја куѣио* 30—1; *волио би ја* 69; *Ми би ... йримили* 14; *ми би моѣли* 123; *сви би имали* 289; *сваѣда би се слѣје йомолили* 449.

28. Глаѣолски йриѣев йрѣиѣи

Одступања од данашње књижевне норме тичу се једино глагола са основом на *-несѣи*¹¹² чији трпни приѣев има *и* испред наставка за облик.¹¹³ Нпр.: *донешени* 532; *донешена* 60, 132; *донешене* 282 (2 ×), 279; *йренешена* 61; *йонешен* 333; *однешена* 531 и сл.

29. Глаѣолски йрилоѣ саѣашѣи

Главна одступања од данашње књижевне норме тичу се форми које се „неправилно“ граде од инфинитивне основе, а не од презентске, као у стандардном језику.¹¹⁴ Нпр.: *доѣаѣуѣи* 146; *ѣаѣуѣи* 328, 342; *не йознаѣаѣуѣи* 15, 66, 99; *йознаѣаѣуѣи се* 92; *йреѣаѣуѣи* 102; *йриѣоѣаѣуѣи* 119, 173, 514, 598; *йисаѣуѣи* 454, поред *ѣаѣуѣи* 166, 169; *доѣаѣуѣи* 262 и сл.

¹⁰⁷ Слични облици се налазе у говору источне Херцеговине (Пецо, *Говор*, 153—4) Уп. форму *зовјаху* 478 од презентске а не од инфинитивне основе (*зваху*).

¹⁰⁸ У наведеном облику се изгубио, наравно, глас *-х-*.

¹⁰⁹ Пецо (*Говор*, 155) наводи сличан пример у свом материјалу за источнохерцеговачки говор.

¹¹⁰ Пецо, *Говор*, 157.

¹¹¹ На жалост, нисмо нашли примере за 2. л. мн. У говору источне Херцеговине уопштено је *би* само за прва два лица множине. В. Пецо, *Говор*, 157.

¹¹² Једини изузетак јесте облик *снабѣи* 239.

¹¹³ Сличне форме употребљавају се у источнохерцеговачком говору. В. Пецо, *Говор*, 158.

¹¹⁴ Пецо (*Говор*, 159) не помиње оваква одступања у говору источне Херцеговине.

- а. аренда:¹²⁰ ... које су све Евреи под арендом држали 164.¹²¹
 б. балоти:¹²² ... и појоди реченога монаха Драгиша с две балоте 272.
 в. брина:¹²³ ... ће сам иринућен био иродаши и кароцу и коње за малу цбну, а њега ойравити с брином до Беча и Триесиша 263.
 г. ешкуй:¹²⁴ ... да ја водимо ешкуйу 41.
 д. жијавица:¹²⁵ ... ијак ми е мука била и у ілави нѣка жијавица 155—6.
 ђ. камара:¹²⁶ ... уђе мој домаћин у камару 424; ... да ја иусити к мени у камару 424; Ту нађем камару у ирјовца ... 423 и сл.
 е. карјуза:¹²⁷ ... нишиша ниесмо ели, неіо карјуза 239.
 ж. комунишад:¹²⁸ ... Госіодин Кайишан од Комунишади ... 589; На ма сам иісао из Кошора, циркуларно іо свиет комунишадима, да би ја желіо виђети се ... и с іоілаварима од исиіе комунишада 589.
 з. кеба:¹²⁹ Овђе смо видили едне уре, које су начинене на іодобие окуріле иіиичіе кебе 523.
 и. криіо:¹³⁰ ... кад у ішај ма куварица іокрај њега ірође, носећи криіо хлѣба ... 69.
 ј. ларма:¹³¹ ... ер ће е рай или каква ларма, іу е ірви војвода іой 571.
 к. лиіија:¹³² ... римски клер, који ме е іујужио за іросесион лиіију у Кошору ... 598.
 л. мајса:¹³³ уіледам унуіфа од іосішава велика четіири шакеіша (од мајсе вреће) іуна 222; донесе ђак мој оне мајсе у камару 222.
 љ. мешіар:¹³⁴ ... ће сам морао ілаиіи ірошак за мшиіре 278.
 м. мушкеіаи:¹³⁵ ... и њеіова два момка іо законима не мушкеіају 425; ... кад ће ме Франкузи счейаи, и іовесити у форай, да ме мушкеіају 449; ... да ниесам био од Франкуза мушкеіан 437 и сл.
 н. наренуи:¹³⁶ изренуи:¹³⁷ ... нарене коње с коли 98; ... заішо сам чинио да се изрену из камаре наіоље 422; ... а друіи се бојао, да ја не изренем из Задарске іарохіе 347;¹³⁷ ... казайи им, да изрену речено свое блаіо из иіи. іша намаіиірскіе 272.

¹²⁰ Према Вуку (*Рјечник*, 7) ова реч се чује у Војводини.

¹²¹ Погрешно је пагинирана страница. Треба да буде 264.

¹²² Ова лексема, према Вуку (*Рјечник*, 14) употребљава се по југозападним крајевима.

¹²³ Ова реч се чује у Далмацији (Вук, *Рјечник*, 45).

¹²⁴ Поменута реч се, према Вуку, јавља у Војводини (*Рјечник*, 159).

¹²⁵ Ова лексема се употребљава у Паштровићима (Вук, *Рјечник*, 166).

¹²⁶ Ова реч се, према Вуку, чује на приморју (*Рјечник*, 126).

¹²⁷ Ова лексема се чује „у Боци, а и у Србији и Босни по варошима“ (Вук, *Рјечник*, 275).

¹²⁸ Ова реч се чује у Паштровићима (Вук, *Рјечник*, 298).

¹²⁹ Она се чује „понајвише у Бачкој“ (Вук, *Рјечник*, 278).

¹³⁰ Поменута лексема се, према Вуку, употребљава у Хрватској (*Рјечник*, 318).

¹³¹⁻³ Цитирани облик се чује у Војводини (Вук, *Рјечник*, 333, 342, 353).

¹³⁴ Она се чује у Хрватској (Вук, *Рјечник*, 368).

¹³⁵ Цитирана форма се, према Вуку, употребљава у Црној Гори (*Рјечник*, 389).

¹³⁶ Према Вуку (*Рјечник*, 417), овај облик се чује у Лици, а друга се цитирана реч, напротив, употребљава по југозападним крајевима (*Рјечник*, 238). Уп. ... и да ме из мога ойчестіва и іосіриіа ойриниіе 295.

¹³⁷ Погрешно је пагинирана страница. Треба да буде 447.

- њ. *обийељ*:¹³⁸ ... и к чудотворној Крйској обийељи Бојомайери, завѣшујући ме ... да ће ме дароваџи на услужение исијој светио-Успенској обийељи 5; ... но њо мом исцѣленију доброј родителници друје зар брије збију с ума, да ме даде у речену обийељ 5; ... будући да ми е майи казивала ... ако ме Бој иошйгди, даји ме у обийељ Крују 5.
- о. *окрнуџи*:¹³⁹ ... и исио звоно мѣрио, ђе е окрнуџо 232.
- п. *йећњак*:¹⁴⁰ йринесем брже боље руке у йећњаке 33; ... и не држећи и задуџо у врућие йецњаци, да ми не би йослие йоисйадали йрсџи 33.
- р. *йолак*:¹⁴¹ Овоме Мијалевићу ниесам ја ни йолак добра мојао учиниџи 430; ... и изйледај као на йолак мрйви 156.
- с. *йрорачиџи се*:¹⁴² Прорачио ми се бијаше добро јесџи 36.
- т. *сић*:¹⁴³ Заваџим у малом сићу воде 156.
- ћ. *солдин*:¹⁴⁴ ... и ако се сваком од њи йружи йо 10, или 15 солдина 500.
- у. *йѣруло*:¹⁴⁵ Виде се велика йѣрула 231.
- ф. *ужиџи*:¹⁴⁶ ... йослие моја йџоликој уџошченија, часџи и љубови, иџџо сам уџио код реченоја Йџумна ... 40.
- х. *ура*:¹⁴⁷ обаче йослие две йѣри уре уџиџи оѣѣи вода 59.
- ц. *чезе*:¹⁴⁸ наѣмо йџу једној коња с двоколиџама (чезе) 520.
- ч. *иџџала*:¹⁴⁹ едни коње из иџџале изводе 500; У йџо вриеме био сам баш у иџџали код коња 78.
- џ. *иџџација*:¹⁵⁰ Само на иџџација ... видио би човека и жєну 238.

¹³⁸ Она се, према Вуку, чује у Хрватској и у Далмацији код Кршћана, (Рјечник, 443).

¹³⁹ Ова реч се јавља у Рисну (Вук, Рјечник, 4205).

¹⁴⁰ Цитирана форма се употребљава у Хрватској (Вук, Рјечник, 514).

¹⁴¹ Према Вуку, она се понавјише чује у Војводини (Рјечник, 550).

¹⁴² Поменута лексема се употребљава у Хрватској и у Далмацији (Вук, Рјечник, 629).

¹⁴³ Овај се облик, према Вуку (Рјечник, 704), јавља у Грбљу.

¹⁴⁴ Она се, према Вуку, чује у Рисну (Рјечник, 722).

¹⁴⁵ Цитирана форма се употребљава у Срему (Вук, Рјечник, 777).

¹⁴⁶ Ова лексема се чује у Хрватској (Вук, Рјечник, 796).

¹⁴⁷ Употребљава се у Дубровнику (Вук, Рјечник, 812).

¹⁴⁸ Ова реч се чује у Срему (Вук, Рјечник, 849).

¹⁴⁹⁻⁵⁰ Цитиране лексеме се, премѣ Вуку, јављају у Војводини (Рјечник 875).

ЗАКЉУЧАК

Извршено испитивање неких фонетских, морфолошких, синтаксичких и лексичких одлика народног језика Герасима Зелића показало је да овај рођени јекавац није био одбојан према утицајима екавске говорне средине, већ напротив; у његовом се изражавању, наиме, запажа извештан број шумадијско-војвођанских особина.¹⁵¹ Ипак, те особине нису ни толике ни такве да би пресудно деловале на општу слику; у целини гледано, Зелић остаје прави представник свог родног источно-херцеговачког дијалекатског типа.

Присуство шумадијско-војвођанских одлика може се објаснити Зелићевим интензивним дружењем са истакнутим српским писцем Доситејем Обрадовићем¹⁵² и његовим путовањима по Војводини.

Лос Анђелес

Александар Албијанић

Summary

Aleksandar Albijanich

SOME LINGUISTIC CHARACTERISTICS IN
GERASIM ZELICH'S „HAGIOGRAPHY“

The linguistic investigation which had been done of some phonetic, morphological, syntactic and lexical characteristics of Gerasim Zelich's folk language showed that this native jekavian didn't reject the influences of ekavian speech milieu, but, on the contrary, one can namely notice in his expression a certain number of Šumadija-Vojvodina characteristics. Those characteristics are, however, neither so much in evidence nor such an to influence decisively the general picture; on the whole, Gerasim Zelich remains the real representative of his native eastern Hercegovina type of dialect.

The presence of Šumadija-Vojvodine characteristics can be explained by Zelich's intensive friendship with a prominent Serbian writer Dositej Obradovich, as well as by his travelling through Vojvodina.

¹⁵¹ Ту спадају најпре икавизми као *нисам, није, нису; їди, сваїди, неїди, онди; їрїиїи, їрїиїла, їрїиїло, їрїиїли* и сл.; мешање *їре-* и *їри-* у корист другог; употреба у дат.-лок. једн. придевско-заменичке деklinације завршетка *-им* и појава наставка *-ду* у 3. л. мн. презента.

¹⁵² Зелић се упознао с Доситејем кад је овај био учитељ у Далмацији. Касније према аутобиографији, срели су се у Карловцима (45).